

Nr 121.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till social upplysningsfilm, jämte i ämnet väckt motion.

(3:e avd.)

I propositionen nr 145 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 mars 1947, föreslagit riksdagen att till Social upplysningsfilm för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

I anledning av en vid 1946 års riksdag inom andra kammaren av fru Disa Västberg väckt motion (II: 386) anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 maj 1946 (nr 284) om skyndsamt utredning om och på vad sätt och i vilken utsträckning statsmakterna kunna och böra främja tillkomsten av kortare upplysningsfilmer i syfte att popularisera och sprida kunskap om i främsta rummet samhällets egen sociala hjälpverksamhet.

Genom beslut den 28 juni 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst åtta sakkunniga för att inom departementet verkställa utredning om *dels* inrättande av ett socialmuseum, *dels* ock statsmakternas medverkan i syfte att främja tillkomsten av upplysningsfilmer i sociala ämnen.

De sakkunniga — studierektorn Alva Myrdal, tillika ordförande, redaktören Gotthard Johansson, fil. lic. Brita Åkerman-Johansson, ledamoten av riksdagens andra kammare, ombudsmannen John Lundberg, direktören Gustaf Munthe, direktören Hilding Skjöld, redaktören Nils Thedin och kanslichefen Erik Thörnberg — vilka antagit benämningen *Kommittén för social upplysning*, ha i skrivelse den 4 januari 1947 framlagt förslag till provisoriska åtgärder för statligt stöd åt produktionen av upplysningsfilmer i sociala ämnen.

Inledningsvis framhåller kommittén, att det av direktiven för dess arbete finge anses framgå, att båda de utredningar, som blivit kommittén anförtrodda, hade sin grund i det ofta vitsordade behovet av åtgärder från det allmännas sida för att bland allmänheten sprida ökad upplysning och fördjupade insikter om det svenska samhället och dess aktuella problem samt om vad som av statsmakterna utträttats och planerats, företrädesvis på det under de sista decennierna starkt utvecklade socialpolitiska området. Sedan kommittén anfört vissa synpunkter i fråga om de olika propaganda-, informations eller reklamformer, som kunde ifrågakomma i den sociala upplysningsverksamheten, anför kommittén följande.

Utifrån dessa synpunkter hade kommittén under sina överläggningar funnit det vara nödvändigt att planmässigt undersöka, vilka arter och områden av social upplysning och information, som skulle vara önskvärda i vårt land och att på grundval av sålunda gjorda överväganden uppdraga riktlinjer för och vidare utforma en för den samlade sociala upplysningsverksamheten lämplig organisation, där varje ifrågakommande upplysningsmedel skulle beredas ett lämpligt avpassat utrymme. Det kunde nämnas, att diskussionerna inom kommittén närmast syntes peka på en organisation, uppdelad på tre huvuddetaljer: en utställnings-, en publikations- och en filmdetalj.

Kommittén hade därmed — uttalas det vidare — angivit sin ståndpunkt till frågan om sambandet mellan de båda utredningar, som anförtratts densamma: förslag om den slutliga organisationen för ett socialmuseum, å ena sidan, och en permanent social filminformation, å andra sidan, måste behandlas i ett sammanhang. Att därvid söka finna en avvägning mellan de statliga myndigheternas och de folkliga organisationernas intresse i att medverka framstode för kommittén som en synnerligen betydelsefull uppgift.

Behovet av socialt orienterad upplysningsfilm vore emellertid enligt vad kommittén kunnat konstatera synnerligen trängande. Med hänsyn därtill hade kommittén funnit angeläget att framlägga ett förslag, som — utan att föregripa kommitténs ställningstagande till den ena eller andra organisationsformen för en mera permanent upplagd filmverksamhet — avsåge att skapa provisoriska förutsättningar för framställning under den närmaste framtiden av ett antal upplysningsfilmer i sociala ämnen. Kommittén förklarar sig emellertid vilja återkomma till frågan om filmens plats i det sociala upplysningsarbetet i ett senare betänkande med förslag rörande den sociala upplysningsverksamhetens organiserande.

Beträffande innehållet av kommitténs skrivelse utöver nu anförda principiella utgångspunkter för kommitténs förslag får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet (s. 4—12).

Till kommitténs förslag ha ledamöterna *Skjöld* och *Thörnberg* fogat ett av dem gemensamt avgivet särskilt yttrande (s. 12 och 13).

I ärendet ha *infordrade yttranden* avgivits av statskontoret och statens biografbyrå (s. 13—15).

Departementschefen har för egen del anført följande.

Åt kommittén för social upplysning har anförtratts två utredningsuppdrag, som båda ha sin grund i behovet av vidgad allmän upplysning på det socialpolitiska området. Det ena uppdraget avser utredning av frågan om inrättande av en permanent institution — tills vidare benämnd socialmuseum — vilken i utställningens form skulle verka för ökad kännedom om vårt lands sociala förhållanden och socialpolitiska verksamhet. Kommitténs andra uppgift är att verkställa en av 1946 års riksdag begärd utredning i avseende å spörsmålen om och på vad sätt och i vilken utsträckning statsmakterna kunna och böra främja tillkomsten av kortare upplysningsfilmer i syfte att popularisera och sprida kunskap om i främsta rummet samhällets egen sociala hjälpverksamhet.

I direktiven för kommittéarbetet uttalade jag, att det sannolikt komme att visa sig fördelaktigt att ta filmen i anspråk för vissa av de ämnen det ifrå-

gasatta socialmuseet hade till syfte att åskådliggöra. Det av mig sålunda antydda och av kommittén sedermera närmare utvecklade sambandet mellan de båda utredningsuppdragen har föranlett kommittén att upptaga desamma till utredning i ett sammanhang. Frågan om filmens plats i det sociala upplysningsarbetet förklarar sig kommittén skola behandla i det betänkande, som av densamma planeras rörande den sociala upplysningsverksamhetens organiserande. Emellertid har kommittén på grundval av sina preliminära överväganden i filmfrågan funnit sig böra redan nu framlägga ett förslag, som tar sikte på att under statens ekonomiska medverkan skapa provisoriska förutsättningar för framställning under det närmaste året av ett begränsat antal upplysningsfilmer i sociala ämnen. För ändamålet begäres ett anslag å tilläggsstat för innevarande budgetår av 150 000 kronor. De två myndigheter, som på min anmodan yttrat sig över förslaget — statens biografbyrå och statskontoret — ha i princip tillstyrkt detsamma.

För egen del hyser jag ingen tvekan om att filmen, rätt använd, besitter stora möjligheter som hjälpmedel i det sociala upplysningsarbetet. I vad kommittén härutinnan anfört kan jag instämma. Det starka ekonomiska stöd, som statsmakterna i vissa främmande länder — exempelvis Danmark — funnit sig böra lämna till främjande av produktionen av socialt orienterad upplysningsfilm, är i detta avseende belysande. Vad som framkommit i anledning av en rundfråga, som kommittén låtit företaga bland vissa myndigheter och organisationer, synes ge starkt belägg för att man bland företrädarna för den sociala verksamheten i vårt land funnit tiden vara inne för att det allmänna tar filmen i sin tjänst som socialt upplysningsmedel. Den mångfald av för filmbearbetning aktuella sociala ämnen, som redovisats i detta sammanhang, står onekligen i stark kontrast till det anmärkningsvärt ringa antal sociala upplysningsfilmer, som landets filmproducenter för närvarande kunna erbjuda för uthyrning eller som annorledes stå till allmänt förfogande.

Jag vill därför förorda kommitténs förslag att — i avbidan på dess slutliga ställningstagande i frågan om en mera permanent bedriven social filminformation under statsmakternas medverkan — medel redan nu beräknas för en mindre produktion av sociala upplysningsfilmer. Fråga uppstår då, huru en dylik provisorisk filmverksamhet lämpligen bör organiseras. I kommitténs framställning föreligga två förslag till prövning, vilka båda förutsätta de enskilda filmföretagens medverkan för filminspelningen. Kommittémajoriteten har föreslagit, att verksamheten skall stå under kommitténs egen ledning och tillsyn. Häremot står ett av två reservanter inom kommittén framfört förslag om tillskapandet för ändamålet av en med statligt stöd bedriven enskild institution. Det sistnämnda förslaget anser jag mig för närvarande böra avböja. Jag förutsätter emellertid, att detsamma blir föremål för fortsatt behandling inom kommittén. De erfarenheter, som vunnits av informationsstyrelsens på sin tid bedrivna filmproduktion, synas ge vid handen, att en filmverksamhet av den här föreslagna begränsade omfattningen kan ombesörjas under tämligen enkla organisatoriska former. En fördel med den av kommittén förordade anordningen är vidare, att kommittén med stöd av de i produktionsarbetet vunna erfarenheterna kan skaffa sig säkrare hållpunkter för sitt slutliga ställningstagande i filmfrågan. Jag föreslår därför, att kommitténs organisationsförslag godtages. Vad kommittén i övrigt anfört i denna del föranleder icke någon erinran från min sida.

I fråga om den provisoriska verksamhetens omfattning har kommittén föreslagit en kostnadsram av 150 000 kronor, för vilken summa kommittén

räknat med att kunna lägga upp en produktion av 5—8 filmer, därvid jämkning förutsatts kunna vidtagas mellan kortare och längre filmer. Med instämmande i de skäl, som av statens biografbyrå anförts till stöd för en begränsning av antalet filmer, vill jag emellertid föreslå, att medelsanvisningen begränsas till 125 000 kronor. Jag ansluter mig till den av kommittén framförda tanken, att en av de ifrågakommande filmerna utformas för visning utomlands. Kravet på filmernas kvalitet, innehållsmässigt och tekniskt, får givetvis ställas högt, icke minst beträffande utomlandsfilmen. Det av mig förordade beloppet synes böra anvisas å riksstaten under femte huvudtiteln för budgetåret 1947/48 i form av ett särskilt reservationsanslag under rubriken Social upplysningsfilm. Fördelningen av anslaget torde — såsom kommittén föreslagit — få bli beroende av de beslut, som Kungl. Maj:t, på framställningar av kommittén, i varje särskilt fall må meddela.

Vad av statens biografbyrå anförts i fråga om lämpligheten av en organisatorisk samordning mellan olika föreslagna eller ifrågakommande statliga stödåtgärder på filmområdet synes mig böra ägnas nödigt beaktande av kommittén under dess fortsatta utredningsarbete.

I samband med förevarande proposition har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Boman* i Stafsund *m. fl.* väckt motion (II: 366), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Beträffande de skäl, vilka anförts till stöd för motionärernas hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Utän tvivel erbjuder filmen, såsom departementschefen framhållit, stora möjligheter som hjälpmedel i det sociala upplysningsarbetet. Frågan om dess plats i detta arbete ämnar kommittén för social upplysning behandla i ett planerat betänkande rörande den sociala upplysningsverksamhetens organiserande.

Utskottet.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär att — såsom en provisorisk åtgärd i avbidan på att frågan om en mera permanent social filminformation under statsmakternas medverkan finner sin lösning — medel redan nu beräknas för en mindre produktion av sociala upplysningsfilmer. De erfarenheter, som vunnits av informationsstyrelsens på sin tid bedrivna filmproduktion, ha ansetts ge vid handen, att en filmverksamhet av den begränsade omfattning, varom här är fråga, kan ombesörjas under tämligen enkla organisatoriska former. Av bland annat denna anledning föreslås verksamheten skola stå under kommitténs egen ledning och tillsyn. Departementschefen har framhållit, att en fördel därmed vore, att kommittén med stöd av de i produktionsarbetet vunna erfarenheterna kunde skaffa sig säkrare hållpunkter för sitt slutliga ställningstagande i filmfrågan.

I motionen framhålles, att det slutliga resultatet av kommitténs arbete borde avvaktas, innan statsmakterna toge ställning till frågan om upplysningsfilmer i sociala ämnen.

Utskottet har funnit övervägande skäl tala för bifall till propositionen och får därför hemställa,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 366 till *Social upplysningsfilm* för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

Stockholm den 13 maj 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 120.

Reservation

av herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz, Gustav Emil Andersson, Falla, Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att det slutliga resultatet av kommitténs för social upplysning arbete bör avvaktas, innan statsmakterna taga ställning till frågan om upplysningsfilmer i sociala ämnen och att utskottet därför bort hemställa,

att riksdagen må med bifall till motionen II: 366 avslå ifrågavarande proposition.
